

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN: R. A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. TH. LIMPERG JR., A. NIERHOFF EN H. R. REDER.

RUBRIEK REDACTEUREN: EXAMEN-VRAAGSTUKKEN: ABR. MEY EN JAMES POLAK; LITERATUUR: M. M. DEEN Jr. EN A. ROBLES; BESLECHTE GESCHILLEN: Mr. A. E. J. NYSINGH; — UIT HET BUITENLAND: J. E. ERDMAN, C. A. HUYSMAN EN C. J. MEIJER — EFFICIËNTIE: L. POLAK

MEDEWERKERS: H. J. VAN ARKEL, PROF. Mr. Dr. H. W. C. BORDEWIJK, J. P. CROIN, Mr. P. J. DAM, E. VAN DIEN, TH. A. DYRBYE Jr., W. H. ELLES, G. W. FRESE, PROF. Dr. Ir. J. GOUDRIAAN Jr., Dr. W. J. HARTMANN, S. KONIJN, R. KUIJPER, J. PAARDEKOOPER, PROF. Dr. N. J. POLAK, J. C. SPANGENBERG, J. E. SPINOSA CATTELA, J. F. STARKE, Dr. A. STERNHEIM, PROF. J. G. CH. VOLMER

SECRETARIS DER REDACTIE - C. VERWEY | UITGEVER: J. MUISSES - PURMEREND
TESSELSCHADESTR. 15 - AMSTERDAM, TEL. 26600 | TELEFOON 77 - GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDAGEN WORDT NIET TERUGGE-
GEVEN. - NADruk IS GEOORLOOFD, ZOO DE BRON WORDT GE-
NOEMD. - BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN
VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS. —

VERSCHIJNT MAANDELIJKS, BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS.
ABONNEMENT PER JAAR F 10.—. FRANCO PER POST F 10.24. BUITEN-
LAND F 10.60. MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHEELN
JAARGANG —

INHOUD:

De civielrechterlijke aansprakelijkheid van den accountant volgens Nederlandsch recht door Mr. G. H. A. Grosheide	Blz.	65
De controle van het premie-inkomen der Levensverzekering-Maatschappij door A. H. J. de Goey	„	67
Inrichtingsleer door Dr. E. Tekenbroek	„	71
Beslechte geschillen Red. Mr. A. E. J. Nysingh De schuldbekentenis zonder oorzaak	„	75
Boekbeoordeeling Een nieuw werk van Prof. Mr. van Poelje door Prof. Mr. Ph. Kleintjes (Beginselen van Nederlandsch Administratief recht)	„	77
Uit het Buitenland Red. J. E. Erdman, C. A. Huysman en C. J. Meyer Trade-associations — Collectief adverteeren	„	79
Nieuwe boeken	„	79
Korte mededeelingen waarvan plaatsing werd verzocht	„	80
Ontvangen boekwerken	„	80

DE CIVIELRECHTERLIJKE AANSPRAKELIJKHEID VAN DEN ACCOUNTANT VOLGENS NEDERLANDSCH RECHT

De aansprakelijkheid van den accountant is het onderwerp, dat den laatsten tijd bij zeer velen belangstelling ontmoet.

Naar aanleiding van het thans door de Tweede Kamer aangenomen ontwerp van wet op de Naamlooze Vennootschap verscheen een artikel over de strafrechterlijke aansprakelijkheid van den accountant.

Op het Eerste Internationaal Accountantscongres maakte „The Accountant's Responsibility” het eerste agendapunt uit.

Wanneer ik thans enkele opmerkingen ga maken over hetzelfde onderwerp, wensch ik mij in velerlei opzicht te beperken.

In de eerste plaats spreek ik slechts over de civielrechterlijke aansprakelijkheid van den accountant. Ik laat zijn verantwoordelijkheid uit strafrechterlijk oogpunt, alsmede die tegenover de organisatie waarvan hij deel uitmaakt, buiten beschou-

wing. Zijn burgerrechterlijke aansprakelijkheid kan zijn een tweeledige, of voortvloeiend uit een overeenkomst, of uit onrechtmatige daad.

Wat zijn contractueele verantwoordelijkheid aangaat, deze vloeit voort uit de verhouding tusschen hem en zijn opdrachtgever. Het wil mij voorkomen dat over het rechtskarakter van die verhouding thans weinig verschil van meening meer bestaat.

In de niet talrijke in Holland door of tegen accountants gevoerde procedures, is wel eens opgeworpen, dat de accountant in dienst was van den opdrachtgever. Ten opzichte van den particulieren z.g. public accountant is dit standpunt m.i. terecht door rechtspraak en practijk verworpen.

De verhouding van den accountant-ambtenaar tot het gezag dat hem aanstelde, en die van den in vasten dienst zijnde, bij derden controle-arbeid verrichtenden accountant, bespreek ik hier niet.

Is de gewone accountantsopdracht, hetzij die omvat een jaren voortdurende permanente controle of een enkele investigation-opdracht door den accountant geaccepteerd, dan is tot stand gekomen, wat ons Burgerlijk Wetboek noemt, een overeenkomst tot het verrichten van enkele diensten.

De verantwoordelijkheid van den accountant, uit deze overeenkomst voortvloeiende, zal dus moeten worden beoordeeld naar de bijzondere wettelijke regeling van deze overeenkomst en de wettelijke regelen betreffende overeenkomsten in het algemeen.

Die bijzondere wettelijke regeling munt niet uit door uitvoerigheid.

Het Burgerlijk Wetboek kent haar slechts als inleiding tot het Arbeidscontract. Artikel 1637 toch luidt als volgt:

„Behalve de overeenkomsten tot het verrichten van enkele diensten, welke door de aan dezelve eigene bepalingen en bedingen voorwaarden, en bij gebreke van deze door het gebruik, worden geregeerd, bestaan er twee soorten van overeenkomsten, waarbij de eene partij zich verbindt voor de andere tegen beloning arbeid te verrichten: de arbeidsovereenkomst en de aanneming van werk.”

Uit deze bepaling blijkt, dat bij de beoordeeling van de rechten en verplichtingen van partijen en dus ook bij de bespreking van de vraag omtrent de verantwoordelijkheid van den accoun-

tant, men heeft te letten op de eigene bepalingen en bedongen voorwaarden en bij gebreke van deze, op het gebruik.

Uit deze bepaling blijkt, dat bij de beoordeeling van de rechten en verplichtingen van partijen en dus ook bij bespreking van de vraag omtrent de verantwoordelijkheid van den accountant, men heeft te letten op de eigene bepalingen en bedongen voorwaarden en bij gebreke van deze, op het gebruik.

Het spreekt vanzelf, dat tevens gelet dient te worden op de wettelijke regelen betreffende overeenkomsten in het algemeen, speciaal die met betrekking tot de uitvoering van overeenkomsten, van welke regeling de kern wordt gevormd door de artikelen 1374 en 1375 B. W.

Zoals gezegd, munt deze regeling niet uit door uitvoerigheid.

In een vonnis werd overwogen: „Ook zonder wettelijke regeling heeft men zich weten te redden. Hier staan geen groote maatschappelijke belangen op het spel.”

Het eerste zou ik willen onderschrijven, het tweede minder.

Over de uitdrukking „dezelve eigene bepalingen” bestaat geen volkomen overeenstemming. De bepaling kan vermoedelijk veilig gemist worden.

Vooreerst komen dan verder in aanmerking „de bedongen bepalingen”, m.a.w. de inhoud der gesloten overeenkomst.

De minste moeilijkheid zal uit den aard der zaak ontstaan, wanneer de accountant zorg draagt, dat zijn opdracht behoorlijk schriftelijk vast ligt. De bepalingen der aldus vastgestelde overeenkomst zullen tusschen partijen bindend zijn.

In verband met de omstandigheid, dat meerdere organisaties een reglement van arbeid bezitten, moet de vraag onder de oogen gezien, wat nu de verhouding is, wanneer een schriftelijke opdracht gegeven wordt en aanvaard, die niet in overeenstemming is met het reglement van arbeid.

In de eerste plaats raakt het reglement van arbeid, de verhouding van den accountant tot zijn organisatie. Wanneer de accountant een opdracht aanvaardt, die met deze regeling strijdt, zal hij deswege aan zijn organisatie verantwoording schuldig zijn.

In de verhouding tusschen client en accountant echter geldt hetgeen uitdrukkelijk werd overeengekomen.

Is de opdracht weliswaar nauwkeurig geformuleerd, doch niet op schrift gesteld, dan geldt principieel hetgeen hiervoren werd opgemerkt eveneens.

De vraag, in hoeverre men bij verschil van meening tot be- wijs kan komen, is een van geheel anderen aard.

Is de opdracht slechts in het algemeen gegeven en ontbreekt een regeling van de bijzonderheden, dan zal toepasselijk zijn hetgeen de wet als tweede bepaling geeft, namelijk, dat de verhouding van partijen door het gebruik wordt geregeld.

Ik laat nu rusten de kwestie, dat volgens artikel 1375 overeenkomsten binden, behalve tot datgene wat uitdrukkelijk is overeengekomen, of wat door het gebruik wordt gevorderd, ook tot datgene wat door de billijkheid of de wet wordt gevorderd. Het zou te ver voeren en uitgaan boven het bestek van dit artikel, indien dit alles binnen den kring der beschouwingen werd getrokken.

Bij de beoordeeling van hetgeen het gebruik medebrengt, zullen de bepalingen van de reglementen van Arbeid een rol spelen. In geval van meningsverschil tusschen partijen zal de rechter zich door deskundigen laten voorlichten. De mate waarin aan de verschillende reglementen van arbeid bekendheid gegeven is, zal bij de beoordeeling, uit den aard der zaak niet van beteekenis ontbloot zijn.

Men kan natuurlijk de bepalingen van het reglement van arbeid deel doen uitmaken van de opdracht, door in de opdracht uitdrukkelijk te bepalen, dat bij de uitoefening het reglement van arbeid van toepassing is.

Van streng partijstandpunt bezien is dan echter de keerzijde dat ook de cliënten zich op niet-naleving der reglementaire bepalingen zullen kunnen beroepen.

Omtrent de algemeene beginselen, die ten opzichte van de aansprakelijkheid gelden, is het moeilijk algemeene regelen te geven.

Uit de Nederlandsche rechtspraak is mij slechts één geval bekend, waarin een accountant tot vergoeding van geleden schade veroordeeld werd.

In het desbetreffende vonnis, Rechtbank Rotterdam 7 Jan. 1918, W. 10295, wordt overwogen:

„dat de omstandigheid, dat een accountant geregeld de boeken controleert en de balans opmaakt, den ondernemer, die den accountant het werk opdraagt, in den waan moet brengen, dat de onderneming wat de boekhouding betreft, in orde is, dat de accountant zijn plicht zou hebben gedaan, indien hij „ondubbelzinnig, openhartig, eischeres op de hoogte had gesteld van den slechten, oncontroleerbaren toestand der boekhouding „en indien hij, onder de gegeven omstandigheden geweigerd „had balansen op te maken; dat gedaagde door een en ander „te verzuimen, een toestand in het leven heeft gelaten, die na „deelig was voor eischeres.”

Het lijkt mij, dat het vonnis aan den accountant geen zwaardere eischen stelt, dan die vermeld in artikel 7 van het reglement van arbeid van het Nederlandsch Instituut van Accountants.

In het praecadvies van *Sir William Plender* uitgebracht voor het Eerste Internationaal Accountants Congres, wordt de Engelsche jurisprudentie aldus gerecapituleerd:

a. An auditor is guilty of misfeasance (that is breach of duty) who when dissatisfied with the accountants of a Company does not plainly draw attention to the grounds for his dissatisfaction in his Report (the case of the London and General Bank Ltd.)

b. An auditor is not guilty of breach of duty who, in the absence of suspicious circumstances relies upon statements made by trusted officers of a Company (the case of the Kingston Cotton Mill Co. Ltd.)

c. An auditor is liable if falsification in the accounts of a company might have been discovered by the exercise of reasonable care and skill (the case of the Irish Woollen Co. Ltd. v. Tyson and others).

Hoe staat het nu met de werkzaamheden der assistenten.

Wenschelijk is het wellicht, in de opdracht uitdrukkelijk te doen uitkomen, dat men zich in zijn arbeid mag laten assisteren. Noodzakelijk schijnt mij dit echter niet.

Mij schijnt, dat zeer zeker het gebruik medebrengt, dat de accountants zich door assistenten kunnen laten bijstaan. Hoever gaat dan echter zijn verantwoordelijkheid?

Artikel 9 van het Reglement van Arbeid bepaalt: „Het is den leden geoorloofd, den hun opgedragen arbeid, onder hun verantwoording, mede door hun assistenten te doen verrichten.”

Welke is die verantwoordelijkheid nu van den accountant voor zijn assistenten?

Ik geloof, dat buiten de aansprakelijkheid, in geval van onrechtmatige daad, de contractuele aansprakelijkheid beperkt blijft hiertoe, dat men heeft laten arbeiden door assistenten, die voor het hun opgedragen werk redelijkerwijze geschikt konden worden geacht.

Ik voeg hier echter onmiddellijk aan toe, dat in dit geval zeer dicht genaderd wordt de grens tusschen de contractuele aansprakelijkheid en die uit onrechtmatige daad, n.l. ex artikel 1403 B. W. Bij ieder voorkomend geval zal nauwkeurig moeten worden overwogen, welke van beide aanwezig is; de omschrijving der overeenkomst en de omstandigheden waaronder zij wordt uitgevoerd, zullen den doorslag moeten geven.

In de praktijk hebben zich voorts wel eens moeilijkheden voorgedaan, hoe het stond met den eigendom van gegevens, door den accountant getrokken uit door den opdrachtgever verstrekte bescheiden.

Ik meen, dat de opdrachtgever op het eigen werk van den accountant en zijn assistenten, ook al worden deze door hem betaald, geen rechten kan laten gelden. Origineele contracten en bescheiden, door den opdrachtgever ten gebuik afgestaan, blijven diens eigendom. Stukken door den accountant vervaardigd, behoeft hij niet den opdrachtgever ter hand te stellen.

Een andere vraag is nog, of de accountant een retentierecht op de hem ter hand gestelde boeken kan uitoefenen, indien hij zijn salaris niet ontvangt. Dit recht werd ontkend door de Rechtbank Utrecht, 30 Maart 1927, W. 11775. De accountant moest een rapport samenstellen. De Rechtbank oordeelde, dat hij niet eenig werk verrichtte aan die boeken en dus artikel 1652 B. W. niet van toepassing was. Een andere mogelijkheid zou dus wel kunnen bestaan.

Momenteel is nog een procedure hangende over de vraag, of de accountant, die een opdracht van A. heeft ontvangen en diverse boeken in zijn bezit heeft, deze mag weigeren af te geven, indien naar zijn meening A. niet meer de rechthebbende op die boeken is.

In het bovenstaande behandelde ik de contractuele aansprakelijkheid van den accountant.

Is er nu ook naast deze een aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad?

Deze vraag is niet gemakkelijk op te lossen. Ik voor mij neig er toe, deze aansprakelijkheid in bepaalde omstandigheden inderdaad aanwezig te achten, met dien verstande, dat er dan geen sprake is van aansprakelijkheid tegenover den opdrachtgever, behoudens het geval van artikel 1403 B. W., doch tegenover derden.

Een eenvoudig voorbeeld ter toelichting:

Een accountant, die wetende dat zijn rapport moet dienen om opgenomen te worden in een prospectus, waarop derden tot inschrijving worden uitgenoodigd, en die opzettelijk of door schuld onjuiste gegevens in het rapport opneemt, zal, in geval derden, afgaande op dit rapport, aandeelen nemen, die blijken minderwaardig te zijn, zich aan een aansprakelijkheid tegenover de benadeelde aandeelhouders moeilijk kunnen onttrekken.

Ik gaf hier een eenvoudig voorbeeld. Dit laatste onderwerp is hiermede echter geenszins uitgeput.

Wellicht bezie ik dezen kant van de aansprakelijkheid van den accountant eens een volgenden keer.

GROSHEIDE

DE CONTROLE VAN HET PREMIE-INKOMEN DER LEVENSVZERKERING-MAATSCHAPPIJ

Wanneer sprake is van de controle van het premie-inkomen der levensverzekering-maatschappij, doet zich de vraag voor, of deze controle van accountants-standpunt moet worden bezien, dan wel of zij er eene is, die door de maatschappij zelve wordt uitgeoefend. Afgezien van de controle van den accountant, is het voor de maatschappij zelve van het grootste belang, om te weten, of het premie-bedrag dat moet ontvangen worden, ook werkelijk ontvangen is, of althans zoodanig verantwoord is, dat de leiding der maatschappij de zekerheid heeft:

1e. dat alle verzekerden aan de op hen, terzake van de door hen gesloten verzekeringen, rustende verplichtingen hebben voldaan;

2e. dat de door de verzekerden betaalde premiën door de organen, die met de inning belast waren, behoorlijk zijn verantwoord.

Het bedrijf der levensverzekering is het sluiten van overeenkomsten tot liet doen van geldelijke uitkeeringen, tegen genot van premie en in verband met het leven of den dood van den mensch.

Onder premie dan is te verstaan iedere onder den naam van premie, bijdrage, inleg, contributie of koopsom of onder welken anderen naam ook, in eens of periodiek verschuldigde geldsom.

De hierboven gegeven definities van levensverzekeringsovereenkomst en premie zijn ontleend aan de Wet op het Levensverzekering-bedrijf van 1922.

Onmiddellijk valt hierbij op te merken, dat de definitie van de overeenkomst van levensverzekering twee verschillende soorten van instellingen in de beschouwingen betreft; n.l. de eigenlijke levensverzekeringmaatschappijen en de spaarkassen. De eerste soort heeft in hoofdzaak tot doel, het aangaan van overeenkomsten tot uitkeering van vaste bedragen onder heffing van daarmede verband houdende premiën.

De tweede soort beoogt het collectief doen sparen door het storten van vaste bedragen, terwijl de toekomstige uitkeeringen afhangen:

1e. van de kapitalen, die door deze besparingen en de belegging daarvan zijn bijeen gebracht;

2e. van het aantal deelnemers, die op het tijdstip der verdeling dier kapitalen in leven zijn.

Op dit verschil tusschen de beide soorten instellingen zal ik thans niet verder ingaan, terwijl ik mij voor de verdere beschouwingen uitsluitend zal bezighouden met de zuivere levensverzekering-maatschappijen.

Is het, zooals ik aangaf voor de leiding der maatschappij zelve van groot belang, te weten, dat de verantwoording van het premie-inkomen naar behooren is geschied, daarnaast komt dan de controle, door den accountant op die verantwoording uit te oefenen.

Het streven der maatschappij is, den omvang harer zaken hoe langer hoe meer uit te breiden, d.w.z. steeds nieuwe verzekeringen te sluiten. Van de gesloten verzekeringen zullen er, tengevolge van het vervuld worden van de voorwaarden van uitkeering telkens een aantal vervallen, terwijl er ook verschillende contractanten zijn, die hunne verzekering, vóórdat de contractuele uitkeeringsvoorwaarde vervuld is of kan worden, doen vervallen, doordat zij de premie-betaling niet langer wenschen voort te zetten.

Hieruit volgt dus, dat het premie-inkomen geen vast bedrag is, doch dat het als het ware dagelijks aan veranderingen onderhevig is. Bij een bepaalden stand van het bedrijf, bijvoorbeeld den stand op 31 December van een boekjaar zijn een bepaald aantal verzekeringen van kracht, die voor zoover daarop nog premie verschuldigd is, een bepaald premie-inkomen zouden leveren, indien in dien stand, hetzij door nieuw-gesloten verzekeringen, hetzij door roeyement van bestaande, geen verandering kwam. Wanneer dus deze beide voorwaarden vervuld zouden worden, zou het totale premie-inkomen van het volgende boekjaar onmiddellijk vaststaan.

Nu doen zich echter de veranderingen in beide richtingen voortdurend voor. Steeds komen er nieuwe verzekeringen bij en steeds heeft roeyement van bestaande verzekeringen plaats.

Het uit den stand van een bepaald oogenblik af te leiden premie-inkomen is dus voortdurend aan mutaties blootgesteld.

Bovendien zijn het sluiten van nieuwe verzekeringen en het roeyement van bestaande, niet de eenige oorzaken van die